

**INSTITUȚII FINANCIAR-BANCARE INTERNAȚIONALE:
BANCA MONDIALĂ
ȘI
FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL**

Conf. univ. dr. Gabriel I. Năstase,

• *Director Departamentul de Studii Universitare de MASTERAT,
Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”,*

Ing. Dragoș Ionuț G. Năstase,

• *Regia Autonomă Pentru Activități Nucleare, Sucursala de Cercetări Nucleare, Pitești*

gabriel_i_nastase@yahoo.com

Abstract: *This paper is important to advocate for or against the World Bank and International Monetary Fund. What is important that civil society groups to become familiar enough with them to work together to structure their activities in Romania.*

Keywords: *World Bank, International Monetary Fund, civil society, neoliberal economic development policies, low wages, low social protection for citizens, endangering the environment.*

• CONSIDERAȚII TEORETICE GENERALE

Până nu cu multă vreme în urmă, prea puțină lume știa sau acorda atenție activității Băncii Mondiale (BM) sau Fondului Monetar Internațional (FMI). Acum, mii de oameni monitorizează aceste instituții financiare, alte mii protestează, încercând să perturbe întrunirile Băncii Mondiale și ale Fondului Monetar Internațional, în timp ce mii de grupări ale societății civile (sindicate, patronate, alte organizații) din întreaga lume au cerut fie desființarea celor două, fie schimbarea drastică a modului lor de funcționare.

Grupările societății civile preocupate de mediu au fost cei mai aspri critici ai Băncii Mondiale și Fondului Monetar Internațional, pe care le acuză de promovarea unor politici de dezvoltare economică neoliberale care duc la scăderea salariilor, a nivelului protecției sociale pentru cetățeni și la periclitarea mediului.

Atât Banca Mondială, cât și Fondul Monetar Internațional neagă impactul negativ al programelor lor asupra salariaților sau a mediului. Ele susțin contrariul: că dezvoltarea și creșterea economică pe care le promovează sunt esențiale pentru crearea de locuri de muncă mai bune și pentru curățarea mediului înconjurător. În același timp, ambele instituții au luat, însă, destul de în serios criticile aduse pentru a-și modifica procedurile, cel puțin în ceea ce privește relațiile publice.

În această lucrare nu este important să aducem argumente în favoarea sau împotriva Băncii Mondiale și a Fondului Monetar Internațional. Indiferent că suntem sau nu de acord cu politica lor, niciuna dintre aceste instituții nu va dispărea prea curând. Ceea ce este important este ca grupările societății civile să se familiarizeze suficient cu ele pentru a putea colabora la structurarea activităților lor în România.

• BANCA MONDIALĂ

Banca Mondială a fost înființată în anul 1944, ca instituție publică, de către țările aliate în al doilea război mondial, cu două scopuri principale: de a reclădi o Europă distrusă de război și de a acorda împrumuturi țărilor sărace din întreaga lume. Ea nu a fost niciodată considerată o bancă privată sau comercială, pentru că nu are relații decât

cu guvernele.

Banca Mondială se găsește în posesia țărilor membre (peste 180 în momentul de față) și este condusă de un Comitet al Guvernatorilor și un Comitet Director, cu sediul la Washington. Cei cinci membri principali, Statele Unite, Japonia, Anglia, Franța și Germania, au, în mod evident, cuvântul cel mai greu în deciziile Băncii, iar din rândul grupului acestuia, influența cea mai mare o au Statele Unite.

Banca Mondială reprezintă cea mai importantă sursă de asistență acordată pentru dezvoltare din lume, oferind aproape 30 miliarde dolari anual, ca împrumuturi acordate țărilor membre. Banca își folosește resursele financiare, personalul cu înaltă calificare și baza extinsă de informații pentru a ajuta fiecare țară în curs de dezvoltare să înainteze pe calea unei creșteri stabile, durabile și echitabile.

Alții însă nu văd lucrurile în același mod. Aceștia au adus critici vehemente la adresa politicii de împrumut și asistență a Băncii Mondiale, afirmând că aceasta face presiuni asupra țărilor a căror economie este mai slabă să își redirecționeze salariile, investițiile sociale, serviciile și subvențiile în așa fel încât să se adapteze modelului de dezvoltare al pieței libere. S-a spus că această politică poate duce la profituri mai mari în afaceri, dar că ea va crea sărăcie și greutate pentru mulți dintre locuitorii țărilor în curs de dezvoltare.

Banca Mondială deține o putere enormă, mai ales în țările în curs de dezvoltare, datorită resurselor financiare și programelor sale:

Acesta este un moment foarte potrivit pentru ca grupări ale societății civile (patronate, sindicate, alte organizații), să se implice în programele Băncii Mondiale, pentru că toate criticile aduse în trecut au obligat-o să își facă procesele mai permeabile la opinia organizațiilor societății civile.

• FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL

Fondul Monetar Internațional a fost înființat la aceeași conferință a țărilor aliate la care s-a înființat și Banca Mondială. Cele două instituții au fost percepute ca două componente importante ale unui plan de creare a unui mediu economic global stabil. Dacă Banca Mondială urma să se concentreze asupra împrumuturilor acordate țărilor în curs de dezvoltare, obiectivul principal al Fondului Monetar Internațional urma să fie acela de menținere a ratelor de schimb financiar la un nivel stabil, pentru a promova schimburile comerciale internaționale. La vremea aceea, ca și acum de altfel, Statele Unite erau membrul cel mai influent al Fondului. În primii săi ani de existență, toate monedele lumii erau bazate pe dolarul american și pe rezervele de aur.

În anii '70, Statele Unite au renunțat la standardul bazat pe aur, monedele naționale au încetat să se mai raporteze la acest metal prețios, iar Fondul Monetar Internațional și-a pierdut, practic, rațiunea de a exista. Dar nu pentru mult timp. Ratele înalte ale dobânzilor de la acea vreme au obligat multe bănci private să își suspende împrumuturile către țările sărace sau în curs de dezvoltare, iar resursele financiare ale Fondului au căpătat o importanță deosebită. Acesta a fost momentul când FMI și-a început programele prin care avea să ajute țările sărace să își finanțeze datoriile.

Ca și Banca Mondială, FMI este condus de un Comitet de Guvernatori, compus din cele 182 țări membre. Statele Unite sunt, de departe, membrul cel mai influent.

Am spus deja că Banca Mondială a fost aspru criticată pentru politica sa de împrumut și asistență. Asemenea critici sunt încă și mai frecvente și mai dure în cazul politicii FMI. David Driscoll, de la Fondul Monetar Internațional, descrie organizația (răspunzând în parte acestor critici) după cum urmează:

„(FMI) nu este nicio bancă de dezvoltare și nicio bancă centrală internațională, după cum nu este o agenție care să poată sau să vrea să își convingă membrii să facă

în principal un anume lucru. El este mai degrabă o instituție de tip cooperatist, în care s-au înrolat voluntar 182 țări care au văzut care sunt avantajele consultării reciproce în cadrul acestui forum, pentru menținerea unui sistem stabil de vânzare și cumpărare a monedelor lor naționale, în așa fel încât plățile în monedă străină să se poată face între diferite țări, fără probleme și fără întârzieri”.

Dar criticile la adresa FMI se concentrează asupra programelor de împrumut și asistență, afirmând că FMI nu își pune resursele decât la dispoziția acelor țări care sunt de acord cu condițiile impuse. Aceste condiții, cunoscute uneori sub numele de programe de ajustare structurală, impun adesea țărilor reducerea cheltuielilor sociale, modificarea legislației și chiar anularea acordurilor de salarizare existente și a altor contracte.

Pentru noi nu este important să decidem dacă FMI este o instituție „bună” sau „rea”. Ce este important este faptul că el joacă un rol important în economia țărilor în curs de dezvoltare precum România. Și, dacă este mai greu de influențat decât Banca Mondială, nu este mai puțin adevărat că grupări ale societății civile dețin totuși posibilitatea de a modela politica Fondului.

BANCA MONDIALĂ ȘI FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL ÎN ACȚIUNE

• MODUL DE FUNCȚIONARE AL BĂNCII MONDIALE

Chiar dacă Banca Mondială oferă o gamă foarte largă de programe țărilor în curs de dezvoltare, unele dintre programe sunt în mod special destinate țărilor celor mai sărace și deci nu se aplică României. În România, Banca Mondială acordă două tipuri de împrumuturi: împrumuturi pe proiect și împrumuturi de ajustare. Acestea, ca toate activitățile Băncii, se bazează pe cercetări cu caracter economic. De aceea, înaintea acordării oricărui împrumut, se colectează informații și se fac pregătiri detaliate.

Documentul primar creat pe baza cercetărilor este „Strategia pentru Asistență de Țară”, sau CAS (*Country Assistance Strategy*). O dată la trei ani, se elaborează câte un CAS pentru fiecare țară, pe baza a ceea ce Banca denumesc „Activitatea Economică și Sectorială” (*ESW-Economic and Sector Work*), care presupune în principal o cercetare asupra unui număr de șase aspecte diferite ale situației țării respective:

- Memorandumul Economic de Țară
- Analiza Cheltuielilor Publice
- Analiza Sectorială – include sectoare precum transporturile, agricultura, educația, sectorul industrial etc.
- Evaluarea Sărăciei
- Evaluarea Sectorului Privat
- Planul Național de Acțiune pentru Protecția Mediului

La finele cercetărilor făcute în aceste șase domenii, se formează baza pentru CAS. De aici decurge activitatea Băncii Mondiale într-o anumită țară. Atunci când decide dacă să acorde un împrumut României, sau să finanțeze un proiect, Banca Mondială vrea să știe de obicei dacă respectivul proiect sau împrumut este în conformitate cu Strategia de Asistență.

Dat fiind că Strategia reprezintă documentul principal al Băncii Mondiale referitor la România, implicarea în elaborarea sa poate fi foarte utilă. Și fiindcă el se bazează pe informațiile obținute din șase domenii diferite, grupări ale societății civile trebuie să ceară să fie consultate la redactarea rapoartelor respective. Banca Mondială a afirmat că dorește să cunoască opinia publicului asupra rapoartelor. Grupările societății civile trebuie să profite de ocazie. De exemplu, între rapoartele sectoriale se numără materiale pe tema educației, a agriculturii, transportului, sectoarelor de producție, etc. Grupările societății civile care activează în aceste sectoare trebuie să fie consultate atunci când se produc rapoartele. Și este important ca aceste consultări să fie reale și productive. Organizațiile grupărilor societății civile trebuie să ceară ca reprezentanții pentru România ai Băncii Mondiale nu numai să se consulte cu ele, ci să ofere și feedback asupra consultărilor. În ce le privește, grupările societății civile trebuie să fie bine pregătite pentru consultări.

Odată elaborată prima variantă a analizei sectoriale (ESW), grupările societății civile trebuie să aibă posibilitatea de a o citi, la fel ca și în cazul primei variante a CAS. Este greu de crezut că Banca Mondială va oferi din proprie inițiativă grupărilor societății civile posibilitatea de a vedea documentele în formele lor inițiale, ceea ce înseamnă că grupările societății civile vor trebui să le solicite în momentul consultărilor. Și va fi mai ușor pentru grupările societății civile să modifice documentele în formele lor incipiente decât să mai schimbe ceva la variantele finale.

Pe lângă colaborarea cu Banca Mondială în elaborarea Strategiei de țară, grupările societății civile se pot implica în „ajustarea” împrumuturilor acordate de Bancă României. Procesul parcurs de obicei în vederea acestor ajustări presupune vizita unei misiuni a Băncii Mondiale în România, în vederea obținerii de informații și a elaborării programului de ajustare. Pe parcursul vizitelor de felul acesta, reprezentanții grupărilor societății civile au cea mai bună posibilitate de a se face auziți.

Din nou, dată fiind politica actuală a Băncii Mondiale de a solicita părerea celor implicați, grupările societății civile trebuie să profite de ocazie. Atunci când aud despre un împrumut sau un proiect care le-ar putea interesa, ele trebuie să ceară o întâlnire cu reprezentanții locali ai Băncii și să își prezinte poziția. După cum s-a mai menționat, cu cât este mai bine pregătit pentru o astfel de întâlnire, cu atât grupările societății civile au o șansă mai mare ca opiniile lor să fie luate în considerare. Și din nou, grupări ale societății civile au dreptul și trebuie să solicite copii ale documentelor elaborate, înainte de finalizarea programelor.

În România există un alt proiect al Băncii Mondiale în care grupările societății civile s-au implicat deja și vor continua să se implice: Cadrul Cuprinzător de Dezvoltare. În mare, el reprezintă o încercare a Băncii, împreună cu guvernul român, de a face mai accesibil procesul de elaborare a strategiei de dezvoltare pe termen lung a României.

Au avut loc deja mai multe întâlniri ale „actorilor” principali, în vederea obținerii de informații din partea unui spectru larg de organizații românești, pornind de la ideea că, dacă strategia beneficiază de opiniile câtor mai multe grupări din țară, atunci șansele ei de a fi acceptată cresc, ca și șansele de a deveni o strategie economică de succes.

Reacția grupurilor societății civile față de acest proces a fost amestecată. Ele și-au făcut cunoscute opiniile, dar Cadrul Cuprinzător de Dezvoltare nu este un proiect tipic pentru Banca Mondială, cu un buget și un plan de acțiune concret. Grupările societății civile trebuie să beneficieze de pe urma implicării lor, dar rezultatele nu se vor vedea imediat.

În principal, Fondul Monetar Internațional face două lucruri în România: acordă asistență financiară (prin împrumuturi) și exercită supraveghere și control de tip financiar. Ca și Banca Mondială, FMI își bazează activitățile de asistență financiară pe cercetările întreprinse.

Elementul fundamental al acestor cercetări este Articolul IV privind Consultările. El cuprinde, de fapt, perspectiva FMI asupra economiei românești și formează baza de la care se pleacă în stabilirea condițiilor impuse de Fond pentru împrumuturile acordate României.

Cu ajutorul prevederilor Articolului IV, FMI va elabora un plan de asistență financiară acordată României. Planul acesta va fi dezbătut apoi împreună cu guvernul român și, din aceste dezbateri (sau negocieri), rezultă de obicei o „scrisoare de intenție”. Aceasta va conține condițiile pe care trebuie să le îndeplinească România pentru a obține bani de la FMI. Aceste condiții se numesc „criterii de performanță”. Pe scurt, FMI și guvernul României încheie o înțelegere: FMI împrumută bani guvernului, **cu condiția** ca guvernul să se învoiască să îndeplinească anumite lucruri (criteriile de performanță).

Toate aceste documente, Articolul IV privind Consultările, scrisorile de intenție, sunt de obicei puse de FMI la dispoziția celor interesați pentru că, la fel ca și Banca Mondială, FMI a fost obligat să mărească transparența tranzacțiilor sale. Lectura documentelor în varianta lor finală nu va fi de prea mare folos grupărilor societății civile, însă; ele trebuie să participe la elaborarea acestor documente și acorduri.

Pentru aceasta, grupările societății civile trebuie să ceară să se întâlnească cu reprezentanții FMI atunci când aceștia se află în România. Sau măcar să fie consultate pe parcursul perioadei de Consultări, conform Articolului IV, să primească exemplare ale documentelor și să aibă un cuvânt de spus la redactarea variantei finale. În plus, este greu de crezut că ele vor fi invitate să participe la proces, de către FMI sau de către guvernul român. Grupările societății civile vor trebui să își stabilească singure contactele necesare.

Negocierile care au ca rezultat scrisoarea de intenție nu sunt deschise publicului, dar grupările societății civile pot și trebuie să își facă cunoscută poziția pe parcursul procesului, solicitând întreveneri atât cu FMI, cât și cu reprezentanții guvernului. Este important ca aceste întreveneri să fie solid pregătite, preocupările și problemele enunțate clar și concret, după cum este important să se solicite *feedback* și copii în ciornă ale documentelor elaborate.

Materialul de față s-a concentrat asupra modului în care grupările societății civile pot influența activitățile Băncii Mondiale sau ale Fondului Monetar Internațional. Este însă important să ne amintim că ambele instituții financiare lucrează în strânsă legătură cu guvernul României. Acordurile se semnează și înțelegerile se negociază cu guvernul, nu cu grupări ale societății civile.

Uneori este util ca reprezentanții guvernului să fie incluși în întâlnirile cu Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional (FMI). În felul acesta, orice grupare a societății civile își poate susține cauza simultan, în fața ambelor grupuri de interese. Dar lucrul acesta nu este întotdeauna posibil, sau chiar dezirabil. Trebuie să ții minte un lucru: indiferent ce aveți de comunicat Băncii Mondiale sau Fondului Monetar Internațional, trebuie comunicat și guvernului român. Dacă vreuna dintre activitățile în curs de desfășurare sau planificate să se desfășoare în România vă pun probleme, guvernul trebuie la rândul său informat, pentru că el este acela care se ocupă de implementarea programelor.

Experiența ne-a învățat, însă, că, chiar dacă grupările societății civile dispun de un plan și o strategie pentru a angaja discuții cu FMI, Banca Mondială și Guvernul României, chiar dacă ele vin bine pregătite și înarmate cu dovezi concrete, tot nu există garanții că se vor face auzite și ascultate, că vor obține rezultatele dorite. Poate este nevoie de o altă abordare.

Grupările societății civile românești știu foarte bine ce înseamnă eficiența mitingurilor și a mișcărilor de stradă. S-au dovedit capabile să își facă auzite revendicările în stradă și să convingă guvernul că aceste revendicări sunt serioase. Iată câteva lucruri demne de reținut atunci când vă propuneți un miting sau o demonstrație pe teme legate de activitatea Băncii Mondiale sau a FMI:

- Exprimați clar cerințele și problemele. Este mai bine să vă declarați împotriva unei anume activități a Băncii Mondiale/FMI decât împotriva Băncii Mondiale/FMI în general.

- Veniți cu o revendicare limpede. Ce dorește gruparea societății civile? Cine trebuie să se ocupe de rezolvarea ei? De ce?

- Demonstrația să aibă o țintă precisă: ce parte a guvernului este implicată? Demonstrația este în fața ministerului de resort? A reprezentanței Băncii Mondiale sau FMI? În fața unei firme private?

- Organizați demonstrația atunci când misiunile Băncii Mondiale sau FMI sunt în București, pentru a fi siguri că mesajul a fost receptat.

- Planificați-vă acțiunea cu grijă, pentru a avea un număr satisfăcător de participanți.

- Folosiți-vă de presă. Cu ajutorul conferințelor și comunicatelor de presă, vă puteți transmite mesajul către public.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Bakker, A. F. P., (1997), *Instituțiile financiare internaționale*, Ed. Antet, București.
- [2] Bran, P., (1999), *Relații financiare și monetare internaționale*, Ed. Economică, București.
- [3] Ciochină, I., (2000), *Marile puteri și forțe în economia mondială*, Ed. Independența Economică, Pitești.
- [4] Doltu, C., (1977), *Sisteme monetare contemporane*, Ed. Economică, București.
- [5] Voinea, L., (2001), *Corporațiile transnaționale și economiile naționale*, Ed. I.R.L.I., București.